

Machiavelli om kvinder og ægteskab

Den berømte forfatter af "Fyrsten" skrev også digte, et skuespil og en novelle. Novellen handler om en djævel, der kommer op til jorden for at blive gift – men viser sig at være en rigtig tøffelheld

Niccolò Machiavelli: Belfagor eller Djævelen der blev gift. Udvælg, oversættelse og kommentarer ved Mads Qvortrup. Informations Forlag 2008. 88 s., 128 kr.

Af Per Ingeman

Den italienske renæssancetænkner Niccolò Machiavelli (1469-1527) er verdensberømt for sin bog *Fyrsten*. Så længe man opfattede den som en håndbog for politikere, gav dens beskrivelse af den kyniske magthavers brug af alle midler for at nå sine politiske mål Machiavellis navn en særdeles uheldig klang, af ondskab og kynisme. Efter at man i moderne tid er blevet opmærksom på, at *Fyrsten* måske snarere skal forstås som den nøgterne iagttagers analyse af, hvordan politisk magtudøvelse faktisk foregår, har Machiavelli fået en mere positiv status som en slags grundlægger af den politologiske videnskab.

At *Fyrsten* er en klassiker, der læses den dag i dag, førte for få år siden til udsendelsen af en ny dansk oversættelse af værket, men har også givet en forøget interesse for andre af Machiavellis værker. Det gælder hans betragtninger over den antikke romerske historie, *Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio*, og det gælder nogle af de skønlitterære tekster, han har forfattet. Bedst kendt er nok komedien *Mandragola*, der blev en kolossal succes ved den første opførelse omkring 1520 og siden både har inspireret andre skuespilforfattere og oplevet nutidige opsætninger.

Den novelle eller fabel, der udgør hovedstykket i *Belfagor eller Djævelen der blev gift*, kunne i og for sig godt have været et skuespil, for den har alle de nødvendige ingredienser i form af få scener og scenskift, en forholdsvis enkel persontegning og et meget anskueligt plot: Da djævlene i Helvede gang på gang oplever, at mænd undskylder deres handlinger på jorden med henvisninger til, at "det var deres koners skyld" (22), beslutter de sig for at undersøge, om disse beskyldninger imod "den smukkeste halvdel af menneskeheden" (22) kunne være sande. En djævel, titlens Belfagor, får til opgave at tage til menneskenes verden for at gifte sig og finde ud af, om der er hold i mændenes anklager. Udstyret med 100.000 dukater og ti år til at løse opgaven i ankommer han i menneskeskikkelse til Firenze, hvor en ikke særlig rig, men til gengæld meget smuk ung pige hurtigt viser som et velegnet parti. Belfagor og Madonna Onesta, som pigen hedder, gifter sig, og hurtigt bliver vores djævel håbløst forelsket i sin smukke kone. Så tager hun magten, og Belfagor må hoppe og springe – og ikke mindst spendere af sine guldmønter – for at opfylde alle hendes ønsker. De indbefatter uheldigvis, at der også skal

sørges for hendes familie, ikke mindst tre uduelige brødre. Slutresultatet er, at Belfagor ikke blot bruger hele sin formue, men også kommer til at leve sammen med en hustyrer, som ingen andre kan holde ud – ikke engang de djævle og dæmoner, han havde medbragt til jorden: "de foretrak Helvedes flammer frem for at leve under Madonna Onesta" (27). Med udsigt til at havne i gælds fængsel må den uheldige djævel til sidst flygte fra Firenze. Det lykkes, fordi han bliver hjulpet af en bonde, som han til gengæld lover at gøre rig. Da bonden siden kommer i en alvorlig knibe og beder Belfagor om hjælp, er denne imidlertid ikke villig til at yde gengæld. Heldigvis er bonden så snu, at han både kan komme ud af sin knibe og narre den uheldige djævel, der fortsat ryster af angst for at komme tilbage til sin kone.

Mere vil det nok ikke være rimeligt at røbe om den afsluttende intrige, for eventuelle læsere skal naturligvis have det bedste til gode. Foruden historien om Belfagor og hans giftermål bringer bogen en række små uddrag af andre Machiavelli-skrifter, der kommer ind på nogle af de samme temaer: djævel, helvede, kvinder, tyranniske hustruer. Mest opsigtsvækkende er nok et brev fra 1509, hvori Machiavelli i alle detaljer beskriver et besøg hos en gammel luder, ikke mindst hvordan hun så ud, da lyset var blevet tændt! Men også et af Machiavellis digte og et ganske lillebitte stykke af *Mandragola* får vi.

Oversætteren Mads Qvortrups fag er politik og filosofi, ikke litteratur og idehistorie. Derfor får vi en del at vide om Machiavellis politiske tænkning, dens sammenhæng med renæssancens begreb om *virtù* ("dyd") og receptionen af den igennem tiden, men derimod ikke meget om den tradition, Machiavelli står i som skønlitterær forfatter. Der nævnes forgængere som novelleskribenterne Boccaccio og Chaucer, men det ville have været interessant f.eks. at få hele synet på kvinder og ægteskab sat i sammenhæng med den misogyne diskurs, der blev til i antikken og siden forstærkedes op gennem middelalderen.

På disse punkter giver bogens forslag til videre læsning kun begrænset hjælp. Det burde således have været nævnt, at der foreligger en ny udgave af den italienske tekst, med en grundig introduktion til fortolkningen af værket, i F.Grazzini: *Machiavelli Narratore. Morfologia e ideologia della novella di Belfagor con il testo della "Favola"* (1990). Og vil man læse mere om Machiavellis syn på kvinder – og det omvendte – kan man konsultere M.J. Falco (ed.): *Feminist Interpretations of Niccolò Machiavelli* (2004).

At der er grove trykfejl, og at de historiske detaljer i kommentarerne heller ikke er helt up to date, skal nævnes for at afrunde kritikken. Men når det er gjort, skal det så også siges, at *Belfagor eller Djævelen der blev gift* er en ualmindelig nydelig og indbydende bog, som man kun kan være glad for at have fået på dansk. Historien om den uheldige djævel Belfagor er en lille perle, som klart udvider vort billede af det alsidige skabende talent, som Machiavelli helt i renæssancens ånd var. Nu står det klart, at han i hvert fald også havde humor!

Per Ingesman er dr.phil. og lektor ved Afdeling for Kirkehistorie, Aarhus Universitet.